

Foc, foc, correfoc!

Sant Joan és la festa del foc, element simbòlic i purificador per excel·lència. Les fogueres, la Flama del Canigó o els correfocs són elements indissociables d'aquesta festivitats tan arrelada a casa nostra. En aquesta nota de llengua us presentem alguns mots relacionats amb els correfocs i els diables.

El **correfoc** és una actuació conjunta de grups de foc (balls de diables, colles de foc i bestiar) en què el públic pot participar activament ballant sota les espurnes durant el recorregut i que sol finalitzar amb una carretillada conjunta de tots els grups participants. Les seves arrels cal cercar-les en el ball de diables que precedia les processons de Corpus durant l'edat mitjana. La forma actual dels correfocs, però, data del segle xx: es diu que va sorgir de manera espontània a Barcelona per les festes de la Mercè de 1979, i posteriorment es va expandir arreu.

Anibal Trejo / Shutterstock.com

Un correfoc s'estructura de la manera següent: en primer lloc van els **diables**, els personatges bàsics d'una colla de foc. A continuació hi va el **diable d'encendre**, que és l'encarregat d'encendre les carretilles i sortidors i de mantenir i marcar el ritme d'encesa; porta com a estri especial el **botafoc** o metxa, i per això també se'l coneix amb aquesta denominació. El botafoc és un tub prim i allargassat amb pólvora a l'interior que fa una llum verda o vermella, segons els diferents elements de foc, i dura aproximadament tres minuts.

Tot seguit trobem els encarregats de transportar el material pirotècnic, que es pot dur amb **saques** o amb **carro**. Finalment, van els **timbalers** o **tabalers**, que marquen el ritme del correfoc.

La **carretilla** o **carrutxa** és el principal material pirotècnic que es fa servir en els correfocs. Es tracta d'un tub de cartró dur amb dues parts: en la primera s'allotja la barreja de pólvora i altres productes pirotècnics, que provoquen les espurnes i donen la característica forma de paraigua de foc al voltant dels diables; acabada aquesta primera part, pren la segona metxa, aquesta interior, que en encendre's provoca l'esclat del tro allotjat en l'extrem de la carretilla.

Els **sortidors**, a diferència de les carretilles, no giren, sinó que es col·loquen verticalment a les maces, ceptrots i punts de foc; llencen un raig espectacular d'espurnes, d'uns 5 m de longitud, i tenen una durada d'uns 22 segons. Entre aquests, cal destacar el blanc francès, el titani, el borratxo, el volcà o la font de foc. També es fan servir **coets** (voladors, xiuladors i correcomes) i **petards** (trons i traques). Finalment, cal fer esment de les **bengales**, les **piules**, els **ous de drac** i els **pots de fum**.

A banda dels diables, entre els personatges que participen en el correfoc cal destacar **Llucifer** i la **Diablessa**: són els caps de colla, i es distingeixen de la resta de diables perquè tenen un vestuari més espectacular que serveix per marcar la jerarquia i porten el **ceptrot** (pal gran on es col·loquen moltes carretilles i que pot portar una capsa metàl·lica amb pedres per fer més soroll).

Altres estris que porten els diables són la **maça** (un pal llarg coronat amb un dispositiu per a enganxar-hi les carretilles) i la **forca** (amb la mateixa funció que la maça però en forma de trident).

Cada colla té el seu vestuari propi que la distingeix de les altres. El principal element identificador que duen els diables és la **granota** o el conjunt de **jaqueta i pantalons**, amb el qual es protegeixen de les guspies. També acostumen a vestir una **capa amb caputxa**, que pot dur **cues, picarols i banyes** per semblar més diabòlics. Per protegir-se la cara, poden utilitzar **carotes** o **mocadors**.

Les bèsties de foc no poden faltar en un correfoc. Són el conjunt de carcasses zoomòrfiques que llancen pirotècnia i que durant el correfoc empaiten els espectadors. Cada bèstia té un seguit de connotacions simbòliques i cada colla de foc en té, com a mínim, una que la identifica. La bèstia més freqüent és el **drac**, del qual existeixen diverses tipologies, com la **víbria** (amb pits de dona, ales de ratpenat, cua de drac i llengua bífida de serp). També cal destacar la **tarasca** o **cuca fera** (mig drac, mig rèptil), la **mulassa** i la **guita** (mig drac, mig mula). Aquesta darrera figura es caracteritza per tenir un coll molt llarg que s'arronsa o s'allarga al gust dels portadors, amb el qual pot jugar amb els espectadors i escopir foc.

